

Asia: VN/10783/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kriittisten raaka-aineiden hankkeiden yhteyspisteestä ja strategisten hankkeiden etusijasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry (jäljempänä "MaRa") lausuu luonnoksesta ja toteaa siitä seuraavaa:

EU:n kriittisiä raaka-aineita koskevassa asetuksessa (EU) 2024/1252 (myöhemmin asetus) säädetään strategisten hankkeiden lupamenettelylle asetetuista määräajoista sekä mahdollisuudesta niiden pidentämiseen eräin edellytyksin. Strategisten hankkeiden lupamenettely saa asetuksen mukaan kestää enintään 27 kuukautta sellaisten hankkeiden osalta, joihin liittyy louhintaa (kaivoshankkeet) ja enintään 15 kuukautta sellaisten strategisten hankkeiden osalta, joihin liittyy ainoastaan jalostusta tai kierrätystä.

Jäsenvaltio voi pidentää louhimista sisältävien hankkeiden määräaikoja enintään kuudella kuukaudella. Silloin kun hankkeeseen liittyy ainoastaan jalostusta tai kierrätystä, jäsenvaltio voi pidentää määräaikaa enintään kolmella kuukaudella.

Jos hanke on ollut lupamenettelyssä jo ennen kuin se tunnustetaan strategiseksi hankkeeksi, lupamenettely saa olla enintään 24 kuukautta sellaisten strategisten hankkeiden osalta, joihin liittyy louhintaa ja 12 kuukautta sellaisten hankkeiden osalta, joihin liittyy ainoastaan jalostusta tai kierrätystä.

Esitysluonnoksen mukaan aluehallintoviraston tulee antaa etusija strategisia hankkeita koskeville lupahakemuksille suhteessa muihin ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisiin lupahakemuksiin. Ympäristönsuojelulaissa ja vesilaissa olevien viittaussäännösten kautta strategiset hankkeet olisi myös käsiteltävä kiireellisesti muutoksenhakutuomioistuimissa.

MaRa toteaa, että kriittisten raaka-aineiden asetuksen piiriin kuuluvien kaivoshankkeiden välittömät ympäristövaikutukset keskittyvät alueellisesti pääosin hankkeiden lähialueille ja ajallisesti toiminnan aikaisiin vaikutuksiin. Etusija tulee asetuksen mukaan antaa vain sellaiselle hankkeelle, joka on kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaisesti saanut strategisen hankkeen aseman komission päätöksellä.

Kaivoslakiin (621/2011) tehtyjen ja 1.6.2023 voimaan tulleiden muutosten seurauksena kunnalla on oikeus kaavoituksella päättää, haluaako se kaivoksen alueelleen vai ei. Kaivoslain 46 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan malminetsintä- tai kullanhuuhdontalupaa ei saa myöntää alueelle, jonka osalta kunta vastustaa luvan myöntämistä kaavoituksesta johtuvasta tai muusta alueiden käyttöön liittyvästä painavasta syystä, jollei tärkeä yleinen etu edellytä luvan myöntämistä. Malminetsintäluvan voimassaolon jatkaminen edellyttää taas kaivoslain 61 a §:n 1 momentin mukaan maanomistajien suostumusta (vähintään puolet maanomistajista). Jos suostumusta ei ole saatu, voi toiminnanharjoittaja hakea valtioneuvostolta puoltaa malminetsintäluvan voimassaolon jatkamiselle. Valtioneuvosto voi puoltaa hakemusta, jos tärkeä yleinen etu edellyttää hanketta. Harkittaessa, edellyttääkö tärkeä yleinen etu hanketta, tulee ottaa huomioon hankkeen paikallis- ja aluetaloudelliset sekä työllisyysvaikutukset ja yhteiskunnan raaka-ainehuollon tarve.

Kaivostoiminta ja matkailu vahvistavat monien alueiden elinkeinoelämää ja työllisyyttä sekä kulkuyhteyksiä. Näitä elinkeinoja ei pidä sen vuoksi nähdä toisiaan poissulkevinä. Kaivostoiminnan ja matkailun yhteensovittaminen samalla alueella muodostuu kuitenkin ongelmalliseksi silloin, kun malmi- ja mineraalivarat sijaitsevat matkailun kannalta tärkeällä alueella tai sen välittömässä läheisyydessä. Kaivostoiminnasta aiheutuu muun muassa melua, pölyä, tärinää sekä jätevesien johtamisesta vesistöön ja lisääntyneestä raskaasta liikenteestä muodostuvia haittatekijöitä. Nämä jäävät usein huomioon ottamatta ympäristön rakenteelliseen muutokseen vaikuttavina tekijöinä. Ne ilmenevät myös maisemaan, valaistukseen ja erämaisyyden katoamiseen liittyvinä tekijöinä, mitkä heikentävät kaivosten lähellä asuvien ja alueen muiden elinkeinojen ja erityisesti luontomatkailun alueellisia ja paikallisia toimintaedellytyksiä. Kaivostoiminta ei sovi niille alueille, missä matkailuun perustuvat elinkeinot pohjautuvat puhtaaseen luontoon ja hiljaiseen äänimaisemaan.

Kaivoslaki (621/2011) ei sisällä nimenomaista intressivertailua koskevaa säännöstä. Usein kaivostoiminnan aiheuttamia hyötyjä ja haittoja ei ole mahdollista arvioida vielä kaavoittamisen yhteydessä. Näin myös eri intressit voi arvioida vasta myöhemmin, kun kaivosyhtiö hakee lupaa toiminnalleen. Intressit tulevat arvioiduksi lupaharkinnan yhteydessä. Siinä kohtaa lupaviranomaisen tulee punnita hyötyjä ja haittoja ja sitä, täyttyvätkö luvan myöntämisen edellytykset ja toisaalta, onko sen myöntämiselle jotain esteitä.

Asetuksen 6 artiklan 8 alakohdan mukaan hanketta ei voi tunnustaa strategiseksi hankkeeksi, jos jäsenvaltio, jonka aluetta ehdotettu hanke koskee, vastustaa hanketta. MaRa pitää tärkeänä, että Suomen kantaa muodostettaessa tulee kuulla hankkeen vaikutuspiiriin kuuluvia kuntia, minkä vuoksi kansallista menettelyä koskeva sääntely on tarpeen.

Kaivoshankkeilta, joista voi aiheutua merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia, edellytetään myös ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) mukaista ympäristövaikutusten arviointia.

MaRa korostaa sitä, että kriittisiä raaka-aineita koskevien strategisten hankkeidenkin yhteydessä tehtävä ympäristövaikutusten arviointi tulee tehdä riittävän huolellisesti ja kattavasti. Strategisille hankkeille annettava etusija ei kuitenkaan saa muodostaa ohituskaistaa kansallisen lainsäädännön kaivoshankkeille asetettavasta lupamenettelystä poikkeamiselle. Strategisille hankkeille annettava etusija voi tarkoittaa vain etusijaa ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisten lupahakemusten keskinäisessä käsittelyssä.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi myös yhteyspisteviranomaisen oikeudesta pidentää kriittisten raaka-aineiden asetuksessa säädettyjä hankkeiden käsittelylle asetettuja määräaikoja. MaRa toteaa, että yhteyspisteviranomaiselle annettava oikeus määräaikojen pidentämiselle on tarkoituksenmukaista viranomaisten toimintaedellytysten, luvanhakijoiden oikeusturvan sekä myös hankkeiden yhdenvertaisuuden varmistamiseksi. Vaikka yleisesti ottaen ympäristöllisten lupamenettelyjen kestoja tulee lyhentää ja menettelyä muutoinkin sujuvoittaa, tulee kuitenkin ympäristövaikutusten arviointi tehdä riittävän huolellisesti, mikä on myös myöhemmin edellytyksenä ympäristönsuojelulain mukaiselle ympäristöluvalle ja kaivoslain mukaisille malminetsintä- ja kaivosluville.

Hämäläinen Sami
Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry